

Materiały stosowane przy pisaniu ikon

Artyści chrześcijańscy posługiwali się wzorami, techniką i materiałami stosowanymi od stuleci w malarstwie ściennym, mozaice, portretach grobowych. Wyraźne jest dziedzictwo późnego antyku a szczególne znaczenie mają egipskie „portrety fajumskie”, z okresu Ptolomeuszy (I w. pne.-IV ne). Na specjalnie przygotowanej desce, przedstawiano podobiznę zmarłego, którą umieszczano w mumii na wysokości twarzy.

Ikony wykonuje się w technice tempery. Była to technika dominująca od antyku aż do schyłku średniowiecza. Farbami temperowymi można malować na prawie każdym podobrazu, papierze, płycie, drewnie, tynku, murze, kamieniu, metalu, szkle. Tempera jest techniką bardzo trwałą, odznacza się odpornością na działania atmosferyczne z wyjątkiem wilgoci. Farby temperowe w odróżnieniu od olejnych nie żółkną, nie pękają, nie łuszczą się, nie tworzą spękań. Technika tempery umożliwia uzyskiwanie precyzyjnych kresek, wykonanie najdelikatniejszych detali. Tempera schnie szybko, bez połysku, po wyschnięciu jaśniej. Zjawisko to umożliwia na szybkie malowanie wymaga jednak od wykonawcy dużej wprawy i pewności. Jest to technika trudna. Najlepsze efekty uzyskuje się malując cienko i laserunkowo. Tempera stosowana do pisania ikon jest emulsją powstałą z wymieszania pigmentów nadających farbom kolor i substancji wiążącej, którą jest żółtko jaja kurzego (niektórzy artyści używali całego jajka dodając do niego miód, piwo, sok figowy, wino). Do sporządzania farb temperowych używa się barwników mineralnych i organicznych. Uciera się je z wodą na gęstą pastę na wypolerowanej płycie kamiennej, później dodając emulsję jajeczną. Najważniejszymi barwnikami stosowanymi do pisania ikon są: **Ochry** (ugry, umbry, sjeny) pochodzenia ziemnego (glinki). Maja barwę od żółto-brązowej po ciemno-zielono-brunatną. Nie zmieniają barwy pod wpływem światła.

Biele – ołowiowa, otrzymywana w procesie utleniania ołowiu, silnie trująca. Obecnie w sprzedaży możemy nabyć biel tytanową, cynkową – występuje w przyrodzie jako minerał (cynkit).

Czerwienie - Cynober (najbardziej żywa z czerwieni), występuje jako minerał (siarczek rtęci), pigment bardzo dobrze kryjący.

Purpura (kolor ciemnoczerwony) otrzymywany z wydzieliny ślimaka purpurowca i rozkolców żyjących w Morzu Śródziemnym.

Karmin związek organiczny otrzymywany z owadów z rzędu czerwców nie jest trwały, czernieje na słońcu.

Zielenie - Glaukonit, minerał występujący pod postacią ciemnozielonych ziarenek w skałach osadowych. **Ziemia zielona** są to glinki a najszlachetniejsza z nich to zieleń z Verony i zieleń czeska.

Malachit - zieleń o odcieniu szmaragdowym. Jako minerał w największych ilościach występuje na Uralu.

Żółcienie, Aurypigment – (trójsiarczek arsenu), światłoodporny lecz nie trwały w połączeniu z innymi pigmentami. Barwnik żółty wyrabiano również z korzeni i kory kruszyny pospolitej.

Hematyt (tlenek żelaza.)

Złoto – czysty, jasny blask, niezmiennosc barwy.

Czerń – otrzymywano z węgla drzewnego, palonych kości zwierząt, skorup migdałów. Najcenniejsza – palona kość słoniowa.

Każda szkoła miała swój własny, utrzymywany w tajemnicy składnik, dodawany do pigmentów w celu zwiększenia nasycenia barwy i uzyskania lepszych efektów malarskich. Obecnie w sprzedaży znajduje się mnóstwo pigmentów syntetycznych, które nie mogą jednak konkurować z mineralnymi pod względem lśnienia i trwałości. Generalnie należy dążyć do ograniczenia palety barw do najbardziej podstawowych a więc ochr (jasna, czerwona), sieni naturalnej i palonej, ziemi zielonej, czerni, kadmu – żółtego jasnego, czerwonego, purpurowego, umbry palonej. Do pisania ikon używa się pędzli najwyższej jakości wykonanych z włosia wiewiórki, kuny.

Michał Juszcuk

Literatura:

Dionizjusz z Furny Hermeneia Czyli objasnienie sztuki malarskiej;
Wydawnictwo UJ Kraków 2003.

Konrad Onasch Annemarie Schnieper Ikony Fakty i legendy; Arkady 2002.

Władysław Ślesięński Techniki malarskie, spoiwa organiczne; Arkady 1984

A.A.Komarow Technologia materiałów stenopisi; Moskwa 1985

Restawracja stankowej tempernej żywopisi; Moskwa 1986

Monachinia Juliana (N.N. Sokołowa) Trudy ikonopisca Troice Sergiejewa
Lawra 1998.